

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

**« Η ΠΟΛΗ... ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΕΛΩΡΙΟΥΣ
ΔΡΟΜΟΥΣ, ΤΑ ΞΕΧΑΣΜΕΝΑ ΔΡΟΜΑΚΙΑ, ΤΙΣ
ΤΑΜΠΕΛΕΣ ΤΗΣ ΜΑΤΑΙΟΤΗΤΑΣ, ΟΛΟ ΚΑΙ
ΠΙΟ ΒΑΘΙΑ ΜΕ ΘΑΜΠΩΝΕΙ ΜΕ ΤΗ ΤΟΣΗ
ΠΑΓΕΡΗ ΟΜΟΡΦΙΑ ΤΗΣ...»**

ΑΝΤΩΝΙΑ ΚΟΥΛΕΝΤΙΑΝΟΥ

7^ο ΕΞΑΜΗΝΟ/2009-2010

ΜΑΘΗΜΑ: Η ΠΟΛΗ ΚΑΙ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «Η ΠΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ»

ΔΙΔΑΣΚΩΝ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΕΝΤΖΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΤΑΣΟΥ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗ

2. Η «ΠΟΛΗ» ΩΣ ΟΡΟΣΗΜΟ ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΕΝΝΟΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΑΣΟΥ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗ

2.1. ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΜΟΣ (1950 – 1966)

2.2. ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΤΟΜΟΣ (1972 – 1977)

2.3. ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΟΣ (1979 – 1987)

3. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

4. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ποίημα ποτέ δεν είναι παρόν. Είναι μονάχα παρελθόν και μέλλον. Ανάμνηση και προσμονή. Απουσία. Προβολή σε μια πραγματικότητα που υπήρξε ή που θα υπάρξει κάποτε, μέσα σε μια άξαφνα στιγμή που θα είναι τότε όλος ο χρόνος. (Τάκης Σινόπουλος)

Ο ορισμός αυτός του ποιήματος είναι αυτός που θα ταίριαζε στα ποιήματα του Τάσου Λειβαδίτη, ενός από τους σημαντικότερους ποιητές της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς. Με άγρυπνη συνείδηση, ο Τάσος Λειβαδίτης κατέγραψε και «έθαψε» στη Ποίηση του το ασίγαστο πνεύμα, που ενεργητικό και ανήσυχο δεν σταματούσε την αναζήτηση. Ποιητής μεγάλου διαμετρήματος διοχέτευσε μέσα στους στίχους του ήχους και νοήματα, τον πόνο, την αγάπη, την αμφισβήτηση, την ενδόμυχη ευτυχία που απορρέει από την θλίψη, το όνειρο και πάλι τον πόνο. Όμως αυτό που ξεχωρίζει στην Ποίηση του είναι η απλότητα με την οποία χάριζε την ψυχή του στον βωμό της έκφρασης, στο βωμό ενός καλύτερου αύριο.

Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να αναδείξει τη σχέση του ποιητή με τα στοιχεία της πόλης ως παράγοντες έμπνευσης αλλά και ως θεμελιωτικά στοιχεία της μεγάλης του προσωπικότητας. Άλλωστε η ποίηση του ήταν καρπός μιας βαθύτατα εσωτερικής περισυλλογής σχετικά με την συμβίωση των ανθρώπων στη πόλη και την φθορά αυτής της συνύπαρξης λόγω των δεινών που ανέβλυζε η (τότε) ροή της ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα. Ήταν ένας από τους σκεφτόμενους εκείνους ποιητές που οδηγούνται στις πράξεις τους (και η συγγραφή είναι πράξη) από την καθαρά ανθρωπιστική ευαισθησία τους και αυτό γίνεται αντιληπτό από το γεγονός ότι η ποίηση του Λειβαδίτη δεν ήταν κατανοητή μόνο στον ίδιο, αλλά «εκμεταλλευόμενος» την πόλη, τους δρόμους, τα πολεογραφικά στοιχεία, κατάφερε να εκλαϊκεύει την Τέχνη και να την καταστήσει πρόσφορη στο μέσο άνθρωπο. Τα πράγματα και η συνέπεια υποχρέωσαν τον ποιητή να μείνει στο τέλος μόνος, ένας αξιοπρεπής τραυματισμένος, που διατήρησε μέσα του το όνειρο και τη φυσική του αθωότητα. Έτσι, από την όχθη του κόσμου, στο παραθύρι της ανώνυμης πόλης, συνέχισε, πυκνώνοντας τον λόγο του, να εκφράζει τη μέσα του αλήθεια στην οποία βρίσκεται καθρεπτισμένη και η έξω πραγματικότητα. Η εσωτερική δοκιμασία συναρτείται με την εποχή του και το φόβο που του προκαλεί. Και κάτι περισσότερο. Εκφράζει την εσωτερική πάλη του διαχρονικού πολίτη που συλλαμβάνει τη συνολική πραγματικότητα αυτού του κόσμου και σκέφτεται, είτε καταγράφοντάς την είτε όχι.

Ευγενικός στη μοναξιά του ο ποιητής έφυγε νωρίς, αφήνοντας την τελευταία του αναπνοή σε νοσοκομείο της μεγαλούπολης και δεν πρόλαβε να λάβει το κέρδος που του ανήκε, την αναγνώριση δηλαδή και την αγάπη που του επιφύλαξε ο χρόνος, αυτός ο μόνος δίκαιος «πολίτης» και «κριτής» των δημιουργημάτων.

1. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΤΑΣΟΥ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗ

(1922 - 1988)

1922

20 Απριλίου: Γεννιέται ο Παντελεήμων – Αναστάσιος στην Αθήνα, στη συνοικία του Μεταξουργείου, όπου και θα περάσει τα παιδικά του χρόνια. Το δεύτερό του όνομα, Αναστάσιος, που έμελε να υπερισχύσει του πρώτου, το οφείλει στη σύμπτωσή του ότι γεννήθηκε με το «Χριστός Ανέστη» το Πάσχα του 1922. Ο πατέρας του, Λύσανδρος Λειβαδίτης, καταγόταν από την Αρκαδία και είχε μετοικήσει στην πρωτεύουσα στις αρχές του αιώνα μας. Εύπορος μεγαλέμπορας που όμως πτώχευσε λόγω του πολέμου. Η μητέρα του Βασιλική Κοντοπούλου, ήταν Αθηναία.

Ο ποιητής ήταν ο Βενιαμίν της οικογένειας όπου υπάρχουν και άλλα 4 μεγαλύτερα αδέρφια, η Χρυσάφενια, ο Κωνσταντίνος, ο Μίμης και ο Αλέκος. Οι δύο τελευταίοι μάλιστα, διακρίθηκαν και αυτοί στο καλλιτεχνικό στερέωμα, ο μεν Μίμης υπήρξε μουσικός της λυρικής, ο δε Αλέκος λαμπρός ηθοποιός του θεάτρου και του κινηματογράφου.

1934

Εγγράφεται στο 9^ο γυμνάσιο που βρισκόταν τότε στη Μέζωνος και Αγησιλάου, πλησίον του πατρικού του. Ανέμελα και ευτυχισμένα παιδικά χρόνια στη συνοικία «Το Όνειρο» - καθώς η οικονομική άνεση του πατέρα επιτρέπει να έχουν στο σπίτι υπηρεσία και κατ' οίκον δασκάλους μουσικής. Η νοσταλγία των παιδικών του χρόνων είναι έντονη σε ολόκληρο το έργο του, καθώς έμελε να είναι το μόνο διάλειμμα ξεγνοιασιάς με την μετέπειτα ένταξη του ποιητή στους κοινωνικούς αγώνες του τόπου και την ενεργό συμμετοχή του ψυχή τε και σώματι σε αυτούς.

1940

Εγγράφεται στη νομική σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας. Δε θα τελειώσει όμως ποτέ, καθώς τον κερδίζει η αντίσταση. Οργανώνεται στην ΕΠΟΝ παίζοντας καθημερινά κρυφτό με τον θάνατο.

1946

Παντρεύεται τη Μαρία, δευτερότοκη κόρη του Γεωργίου Στούπα και της Αλεξάνδρας Λογοθέτη, που γνωριζόταν παιδιόθεν. Είχε χάσει και η ίδια στην κατοχή τον πατέρα της και ο ποιητής της έλεγε κάθε φορά: «Πότε θα βγάλεις, Μαρία, τα μαύρα να παντρευτούμε». Του στάθηκε στήριγμα όχι μόνο στα σκληρά χρόνια της εξορίας του ποιητή, αλλά και φύλακας άγγελος σε όλη του τη ζωή. Ο ποιητής την έχει ηρωίδα του στο «Αυτό το Αστéρι Είναι για Όλους μας» που της το αφιερώνει. Την ίδια χρονιά κάνει την πρώτη του λογοτεχνική εμφάνιση δημοσιεύοντας το ποίημα «Το Τραγούδι του Χατζηδημήτρη» στο περιοδικό «Ελεύθερα Γράμματα».

1947

Δημοσιεύεται στη ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ, τ. 482, το εκτενές ποίημά του «Η Κυρά της Οστρίας». Εκδίδει μαζί με άλλους νέους της αριστεράς (Τίτο Πατρίκιος κ.ά.) το βραχύβιο λογοτεχνικό περιοδικό «Θεμέλιο».

1948 – 1952

Εξόριστος για τις πολιτικές ιδέες του στο Μούδρο, τον Άη-Στρατή και τη Μακρόνησο, με άλλους πνευματικούς ανθρώπους της αριστεράς. Θητεύει στην ποίηση στρατοπέδου που είναι ένας από τους αντιπροσωπευτικότερους εκπροσώπους της.

1950

Γεννιέται το μοναδικό τους παιδί, η Βάσω, σχεδιάστρια και ζωγράφος. Έχει φιλοτεχνήσει το πορτραίτο του ποιητή που κοσμεί τον πρώτο τόμο της Ποίησής του.

1952

Εκδίδει τα πρώτα του βιβλία «Μάχη στην Άκρη της Νύχτας» και «Αυτό το Αστéρι Είναι για Όλους μας», γραμμένα στην εξορία, κερδίζουν γρήγορα την αγάπη του κοινού.

1953

Δημοσιεύει το «Φυσάει στα Σταυροδρόμια του Κόσμου», για το οποίο του απονέμεται το πρώτο βραβείο Ποίησης στο παγκόσμιο φεστιβάλ νεολαίας στη Βαρσοβία. Το βιβλίο κατασχέθηκε αργότερα και ο ποιητής θα συρθεί στο εδώλιο του κατηγορουμένου. Αιτία ήταν το φιλειρηνικό του περιεχόμενο.

1955

10 Φεβρουαρίου: Ο ποιητής δικάζεται στο Πενταμελές Εφετείο για το «Φυσάει στα Σταυροδρόμια του Κόσμου». Πλήθος κόσμος και ανάμεσά τους πολλές προσωπικότητες των γραμμάτων θα παρακολουθήσουν αυτή την πνευματική δίκη όπου ο ποιητής θα μετατρέψει το εδώλιο σε βήμα και όπου θα διατυπώσει την ουσία και το σκοπό της τέχνης του. Θα συγκινήσει όχι μόνο το ακροατήριο, αλλά και τους δικαστές που τελικά θα τον αθώσουν πανηγυρικά.

1956

Δημοσιεύει τον «Άνθρωπο με το Ταμπύρλο»

1957

Εκδίδει το ποιητικό βιβλίο «Συμφωνία αρ. Ι» για το οποίο ο δήμος Αθηναίων τον βραβεύει με το πρώτο βραβείο ποίησης. Ήδη από το 1954 εργάζεται ως δημοσιογράφος στην εφημερίδα Η ΑΥΓΗ όπου κρατάει τη στήλη της κριτικής του βιβλίου μέχρι το 1980, με εξαίρεση τα έτη 1967 – 1974 όπου η εφημερίδα έχει κλείσει λόγω Δικτατορίας. Σε αυτό το διάστημα αλλά και αργότερα ο ποιητής για

βιοποριστικούς λόγους μεταφράζει ή διασκευάζει λογοτεχνικά έργα για λαϊκά περιοδικά ποικίλης ύλης με ψευδώνυμο «Ρόκκος».

1958

Δημοσιεύεται το βιβλίο του «Οι Γυναίκες με τα Αλογίσια Μάτια», σχέδιο για τη σύγχρονη τραγωδία, όπως λέει ο υπότιτλος, και το οποίο σημειώνει στροφή στην ποιητική πορεία του ποιητή, προετοιμάζοντας την δεύτερη ποιητική του περίοδο που χαρακτηρίζεται από εσωτερική αναδίπλωση και υπαρξιακή αναζήτηση.

1960

Κυκλοφορεί η «Καντάτα», εκτενές σκηνικό ποίημα, με αφηγητή τον ποιητή και πρωταγωνιστή τον άνθρωπο με το κασκέτο και τα δύο ημιχόρια ανδρών και γυναικών.

1961

Οκτώβριος: Περιοδεύει με τον Μίκη Θεοδωράκη στην επαρχία.

1962

Δημοσιεύει δεκαπέντε ποιήματα στην Επίθ. Τέχνης, μερικά από τα οποία δεν θα συμπεριλάβει ποτέ στο εκδομένο έργο του.

1964

Δημοσιεύει τους «τελευταίους» χωρίς τίτλο και με μικροδιαφορές από το τελικό κείμενο της έκδοσης του. Γράφει εκτενή κριτική για τις μαρτυρίες του Γιάννη Ρίτσου.

1965

Εκδίδει σε τόμο με τίτλο «Ποίηση 1952-1965» με όλες του τις τότε ποιητικές συλλογές. Από τις στήλες της ΑΥΓΗΣ θα καταγγείλει κατά καιρούς όσους χαλκεύουν τα δεσμά της δημοκρατίας.

1966

Δημοσιεύει στη Ε.Τ. τη μελέτη «Η Ποίηση της Ήττας» όπου διερευνά τα αίτια που οδήγησαν στην ήττα του προοδευτικού κινήματος. Στον ίδιο τόμο, άρθρο του Λειβαδίτη για τη δίκη «Ασπίδα», δημοσιεύει και κάνει λόγο για τους κινδύνους της Δικτατορίας, το χρέος των πνευματικών ανθρώπων και τον τρόπο άμυνας της δημοκρατίας.

1967 – 1972

Ο ποιητής βυθίζεται στη σιωπή. Το καθεστώς των συνταγματαρχών κλείνει την ΑΥΓΗ. Ο ποιητής μένει άνεργος. Για λόγους επιβίωσης διασκευάζει ή μεταφράζει έργα λογοτεχνικά για περιοδικά ποικίλης ύλης. Αρνείται το αποκρουστικό παρόν και μετακομίζει στο παρελθόν. Το μεγάλο του θέμα είναι οι νεκροί του. Με τον «Νυχτερινό Επισκέπτη» σημειώνεται μια μεγάλη τομή στο έργο του. Οι κριτικοί το έργο αυτό θεωρούν ως έναρξη της Β' φάσης του έργου του.

1976 και 1979

Το απονέμεται Β και Α Κρατικό Βραβείο Ποίησης για τα βιβλία του «Βιολί για Μονόχειρες» και «Εγχειρίδιο Ευθανασίας» αντίστοιχα.

1978

Γράφει τους στίχους των δίσκων «Τα Λυρικά» και «Οκτώβρης του '78» όλα σε μουσική του Μίκη Θεοδωράκη. Τραγούδια με στίχους του έχει μελοποιήσει και ο Μάνος Λοΐζος.

1982

Αύγουστος: Αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα υγείας. Νοσηλεύεται με καρδιακό έμφραγμα στο νοσοκομείο.

1985

Εκδίδεται η συλλογή «Βιολέτες για μια Εποχή» που η κριτική χαρακτηρίζει ως το κύκνειο άσμα.

1988

Οκτώβριος: Ο ποιητής εισάγεται στο Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο και υποβάλλεται σε δύο αλληπάλληλες εγχειρίσεις για ανεύρυσμα κοιλιακής αορτής, όμως δεν μπόρεσαν να ανατρέψουν το μοιραίο. Είχε προβλέψει όχι μόνο την εποχή που θα έφευγε, αλλά και τον μήνα «Το ημερολόγιο θα δείχνει Οκτώβριο – με τα μαραμένα φύλλα και τις εξεγέρσεις» και την ημέρα, Κυριακή. Στο συρτάρι του γραφείου του βρέθηκε μια ποιητική συλλογή: «Χειρόγραφα του Φθινοπώρου» που θα εκδοθεί σύντομα. Τον τάφο του στο Α' νεκροταφείο κοσμεί ένα λιτό μνημείο, ένα κομμάτι λευκό μάρμαρο σε σχήμα παπύρου που πάνω του έχουν σκαλιστεί οι παρήγοροι στοίχοι του: «Πρόλογος στην Αιωνιότητα: Κάποτε θα ξανάρθω. Είμαι ο μόνος κληρονόμος. Κι η κατοικία μου, είναι παντού όπου κοιτώ».

2. Η «ΠΟΛΗ» ΩΣ ΟΡΟΣΗΜΟ ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΕΝΝΟΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΑΣΟΥ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗ

2.1. ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (1950 – 1966)

Είναι κοινός τύπος ο έντονα βιωματικός χαρακτήρας της ποίησης του Τάσου Λειβαδίτη, όπως διαμορφώνεται στα ποιητικά κείμενα που έχουν ως αφετηρία την έννοια της πόλης. Ξεκινώντας, λοιπόν, την διάβαση στα πολύχρονα και πλούσια κείμενα του, συναντάμε ένα ποίημα που έχει τον ομώνυμο τίτλο.

❖ «Η ΠΟΛΗ»

Περπατώ σκυφτός, είμαι ξένος σε αυτή την πόλη, αλλά η στουφή μυρωδιά απ' τα δημόσια ουρητήρια με πείθει παράξενα, μία από τις απολαύσεις μου είναι τα Αστεροσκοπεία, έχουν τουλάχιστο θέρμανση, κι αν ο υπάλληλος είχε προσέξει το μούτρο μου, θα είχε προσδιορίσει πολλούς μελλοντικούς κατακλυσμούς, με λίγα λόγια ένα άθλιο απόγευμα που θα 'θελε να κρεμαστεί κανείς – και πράγματι οι φωνές είχαν σταματήσει, η διαδήλωση μόλις είχε τελειώσει κι οι αστυφύλακες έσβηναν μια ολόκληρη επανάσταση γραμμένη στους τοίχους...

[Ακολουθούν σχόλιά μας]

Ο ποιητής βιώνει την αποξένωση της πόλης, απολαμβάνει τις προσφορές της (Αστεροσκοπεία) και νιώθει την απογοήτευση μετά την επανάσταση στους δρόμους της, φαινόμενο που δεν έλειπε από τις αστικές κοινωνίες της εποχής του. Το ποίημα, ωστόσο, είναι πλούσιο σε εικόνες και έχει «κρυφά» μηνύματα που σχετίζονται με τον ρόλο της αστυνομίας στις εκάστοτε λαϊκές επαναστάσεις καθώς και με τους τοίχους όπου αναγράφονται, ανά καιρούς τα πιο ηχηρά συνθήματα.

❖ «ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ»

*Απόψε είμαι ερωτευμένος με μία πόλη!
Άσημη πόλη, φωταγωγημένη, ξαφνικά, από χιλιάδες όνειρα
πόλη τριαντάφυλλο, πόλη χελιδόνι, πόλη ψωμί και πόλη εμπιστοσύνη.
Σε συλλογίζομαι και είναι σάμπως να ανοίγω την πόρτα του σπιτιού μου,
Σε αγαπώ, και είναι σαν να ακουμπάει στην καρδιά μου όλου του κόσμου η καρδιά.*

Οι άνθρωποι απόψε τραγουδάνε το όνομα σου, κάνοντας να αντηχούνε όλες οι καμπάνες, όλα τα βιολοντσέλα κι όλα τα γιαπιά.

Όταν έπεφτε η Μαδρίτη, εμείς κλαίγαμε

όταν απελευθερωνόταν το Παρίσι όλη η ζωή έκανε ένα βήμα μπρός

όταν οι Ρώσοι μπαίνανε στο Βερολίνο αγκαλιαζόμαστε και φιλιόμαστε

σήμερα τραγουδάμε αγαπημένη πόλη

πόλη που μες στους δρόμους σου αγκαλιάζονται οι σημαίες των εθνών,

πόλη που διασταυρώνονται τ' άστρα, τα όνειρα και οι δρόμοι των πέντε ηπειρών

τα κορίτσια κόβουν το νυφικό τους φόρεμα στο σχέδιο της καρδιάς σου

οι μητέρες σκουπίζουν τα δάκρυα τους με ένα κομμάτι από τον κατάφωτο ουρανό σου.

Έψαχνα να σε βρω ανάμεσα στις γυναίκες, και συ, αγαπημένη, ήσουν μια πόλη.

Οι γριές καθισμένες στα κατώφλια της γης γνέθουν τα χρόνια και την ελπίδα σου

οι καλαθοπλέχτες πλέκουν με το φως τα μεγάλα πανέρια για τη νέα σοροιά

τα ζευγαράκια όλου του κόσμου δώσανε ραντεβού στα πάρκα σου

πόλη, ώ πόλη, που στις γωνιές σου, απόψε, οι υπαίθριοι πουλητές

πουλάνε δάφνες για τους ποιητές και τηγανίτες για τα παιδιά

με μόνο μισή πεντάρα αγάπη, απόψε, αγοράζεις όλη την ευτυχία! (...)

Συχώρα με, αγαπημένη μου πόλη, μα όχι, όχι εσένα.

Απόψε είμαι ερωτευμένος με όλους τους νεκρούς.

Έχετε δει, λοιπόν, μια πόλη να χορεύει.

Να στροβιλίζεται μες σε έναν καταρράκτη από άσπρα φιλιά.

Τα σηκωμένα δρεπάνια των θεριστών κάνουν μια γέφυρα που την περνάνε χορεύοντας

άσπροι, μαύροι, κίτρινοι, το Μεξικό με την κιθάρα στον ώμο

η αγάπη δεν έχει χρώμα, η λευτεριά έχει το ίδιο γέλιο για όλους τους λαούς,

πόλη, ώ πόλη, που φρουρείς τα στάχια, τα αμόνια, τα ηλιοβασιλέματα και τα φιλιά

η Πασιονάρια φιλιέται στο στόμα με τους περαστικούς

ένα μικρό γυφτάκι χορεύει αγκαλιασμένο με την Παναγία των Παρισίων

πόλη, πόλη του κόσμου, απόψε, που οι μητέρες των νεκρών είναι χαρούμενες.

Σε αυτήν την πόλη βλέπουν οι τυφλοί, οι άλαλοι τραγουδάνε,

Πόλη, πρωτεύουσα ενός κόσμου που, απόψε, δίνει τα χέρια. (...)

Ο ποιητής, έχει πάνω από αυτό το ποίημα τα εξής λόγια: «Αφιερωμένο χτες στη Βιέννη, σήμερα στο Ελσίνκι, αύριο σε κάθε πόλη που θα μαζεύονται οι άνθρωποι για να υπερασπίζονται την Ειρήνη». Τα λόγια αυτά δεν είναι τυχαία. Η πόλη, η άγνωστη πόλη των αγώνων, η αχανής πόλη των σημαντικών γεγονότων, είναι η έμπνευση του. Είναι φανερό πως η πολλαπλή χρήση επιθέτων στολίζουν την πόλη αυτή και την εμπλουτίζουν με πλήθος χαρακτηριστικών. Είναι φωτεινή, ειρηνική, χαρούμενη, γεμάτη φωνή, γεμάτη ήχους. Είναι η πόλη όλων των ανθρώπων, μια πόλη που δεν κάνει διακρίσεις φύλου, χρώματος ή κοινωνικού στρώματος. Είναι μια πόλη - μητέρα για όλους, μια μορφή σύμβολο της Ειρήνης και της ευημερίας. Ίσως αυτή η πόλη

είναι δημιούργημα της φαντασίας του Λειβαδίτη, μα πιστεύει σε αυτή, ελπίζει στα ανθρωπιστικά δρώμενά της, αγαπά τους ανθρώπους της και προπάντων αγαπά την ίδια. Είναι «ερωτευμένος» με τον ουρανό της, με τη χαρά που αναβλύζει, με τα θαύματα που συμβαίνουν σε αυτή (Σε αυτήν την πόλη βλέπουν οι τυφλοί, οι άλαλοι τραγουδάνε). Είναι η πόλη - ιδανικό που ξεπερνά τα τετριμμένα σύνορα του κόσμου και γίνεται καθολική, πρωτεύουσα όλης της οικουμένης.

❖ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΑΡ. 1 (1957) I

(...)Τα τελευταία κάρα χάθηκαν στο βάθος του δρόμου κουβαλώντας πέτρα κι ασβέστη. Μα όλες τώρα οι πέτρες της γης δεν θα μπορούσαν να αναστήσουν πια την πόλη που κάθε βράδυ γκρεμίζεται μες στις παλιές μεγάλες αναμνήσεις της.(...)

Κανέναν. Ερημιά. Μονάχα στους στοίχους των ερημωμένων δρόμων
τα σημάδια από τις παλιές μας σφαίρες κοιτάζουνε την πόλη
σκοτεινά
σαν τα πικρά τρομαγμένα μάτια ενός αδερφού που τον προδώσανε (...)

Κι η πόλη αφανισμένη από την πυρκαγιά, ερημωμένη κι απρόσιτη
με τα τυφλά παράθυρα και τους ερειπωμένους τοίχους
με μόνο τις σκάλες όρθιες, μαύρες πάνω από το αμείλιχτο ουρανό μην βγάζοντας
πουθενά, όπως όλες οι σκάλες κι όλα τα λόγια.

Στο ποίημα αυτό η πόλη προσωποποιείται και ζωντανεύει. Έχει αναμνήσεις, μεγάλες και «βαριές» που φέρνουν την κατάρρευση της. Παρουσιάζεται ένα σκηνικό μουντό, θλιβερό και ερημικό. Η πόλη είναι ερημική. Ίσως αυτό συμβαίνει γιατί ο ποιητής νιώθει εσωτερική μοναξιά από την προδοσία που υπέστη κατά την διάρκεια των πολύχρονων κοινωνικών αγώνων του. Προφανώς πρόκειται για μια ποίηση συναισθηματικά φορτισμένη, στην οποία όμως το λυρικό της στοιχείο, επειδή οικοδομείται σε ένα δραματικό σκελετό, επιτρέπει στο ποίημα να μην βυθίζεται σε ένα ιδιωτικό τέλμα. Τα δημόσια στοιχεία που εύκολα αναγνωρίζονται (γιατί έχουν αντικειμενικές προσβάσεις) κατασταίνουν το ιδιωτικό ως μερική τουλάχιστον απόρροια του δημόσιου βίου στη πόλη.

❖ «Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΕ ΤΟ ΤΑΜΠΟΥΡΛΟ»

Αδέρφια, απόψε δεν είμαι ποιητής.
Μου απαγορεύουν να είμαι ποιητής.

Απόψε είμαι ένας παράξενος, ύποπτος τύπος που γυρίζει τους δρόμους της απέραντης πολιτείας
μέσα στη νύχτα
παίζοντας το μεγάλο σκληρό ταμπούρλο
τρομάζοντας τους νυχτοφύλακες που αποκοιμήθηκαν
κάνοντας να γαυγίζουν τα σκυλιά
παίζοντας για δύο δεκάρες στα καπηλειά βαριά λαϊκά τραγούδια
δυνατά
όλο και πιο δυνατά
κάνοντας να τραντάζεται μες στο σκοτάδι και να τρέμει ολόκαιρη η πολιτεία (...)
Νύχτα.
Μια νύχτα ακόμη στις χιλιάδες νύχτες.
Ερημιά.
Πόσοι άνθρωποι απόψε αυτή την ώρα
κλαίνε ολομόναχοι
ζητιανεύουν
κοιμούνται κάτω από τις εκκλησίες
πόσοι αγκαλιάζονται παράφορα μες στο σκοτάδι
πόσοι άνθρωποι απόψε αυτή την ώρα
καίγονται από μεγάλα όνειρα
κρυώνουν από λησμονιά
πόσους απόψε θάβουν στα στρατιωτικά νεκροταφεία.
πόσοι απόψε ξεκινούν περήφανοι
πόσοι γυρίζουν νικημένοι
πόσοι χωρίζονται για πάντα χωρίς να ξαναϊδωθούν ποτέ
πόσοι αγρυπνάνε πλάι σε νεκρούς ενώ από το ανοιχτό παράθυρο ακούγεται να βουίζει ο κόσμος
πόσοι φωνάζουν απελπισμένα, πόσοι σωπαίνουν πιο απελπισμένα
οι φάροι αναβοσβήνουνε μακριά
κυλάνε ουρλιάζοντας τα τραίνα μες στη νύχτα
κυλάει ο χρόνος
οι πολιτείες κοιμούνται τυλιγμένες στην καταχνιά(...)

Η θεματική της «άγονης γραμμής» που ανήκει το ποίημα *Ο άνθρωπος με το ταμπούρλο* αφορά μια κοινότητα εμπειρίας και συγχρόνως αποτελεί μια κατάθεση της ατομικής εμπειρίας. Η έννοια της κοινότητας αναφέρεται στην υλική πραγματικότητα του βιώματος των συνεξοριστών: μια ομάδα έγκλειστων ανθρώπων σε ένα απομονωμένο και «αμετάθετο» γεωγραφικό σημείο, άγονου τοπίου, θάλασσας και βράχου. Η αδρή χάραξη του χώρου της εξορίας είναι κοινή στους μεταπολεμικούς ποιητές. Παρόλα αυτά ο Λειβαδίτης, προσπαθεί να αποτυπώσει τη σκληρή υλική πραγματικότητα μέσω μιας «πορείας» του ίδιου στις πολιτείες και στις πόλεις. Ξεφεύγει λοιπόν από τη θέα της εξορίας και τριγυρνάει, με ένα ταμπούρλο στους δρόμους μιας απέραντης πολιτείας (όπως αναφέρει και ο ίδιος). Το ποίημα είναι

διανθισμένο με ποικίλες εικόνες των ανθρώπων μέσα στην πόλη. Το πιο σημαντικό όμως στοιχείο είναι η λογοτεχνική ανάδειξη των ενδόμυχων καταστάσεων του ανθρώπου μέσα από τη ζωή στην πόλη – πολιτεία. Οι άνθρωποι δεν έχουν την ίδια μοίρα, δεν ενεργούν με τον ίδιο τρόπο και αυτή την ποικιλία «ανθρώπων» τύπων και δραστηριοτήτων αναδεικνύουν εύστοχα οι στίχοι που ξεκινούν με τη λέξη *πόσοι*.

❖ «KANTATA»

A) Ανάβουν τα φώτα, οι απίθανες ρεκλάμες στους κινηματογράφους, οι βιτρίνες με τους απαγορευμένους παραδείσους, μεταξωτά, μισόγυμνα φορέματα με πόδια και κεφάλι παριστάνοντας απελπισμένα τις γυναίκες, λαχεία

*νοσταλγίες, τα μπαρ με τα ξένα ονόματα κι οι τράπεζες που κλείνουν, τα σκοτεινά χρηματοκιβώτια σα μεγάλα υδρωπικά φέρετρα
κι οι υπάλληλοι που πηγαινοέρχονται πάνω στις άσπρες και μαύρες πλάκες, σαν τα θλιμμένα πιόνια σε ένα πελώριο φανταστικό σκάκι – αόρατα χέρια παίζουν ένα παιχνίδι τρομερό.*

Τυχαίες συναντήσεις, χειρονομίες ανεπαίσθητες, βλέμματα αφηρημένα δίχως πρόθεση – μικρές, αόριστες λεπτομέρειες ορθώνοντας σιγά-σιγά ένα βαρύ πεπρωμένο. «Αύριο», λες, και μέσα σε αυτήν τη μικρή αναβολή παραμονεύει ολόκληρο το πελώριο ποτέ.

*Ασήμαντες λέξεις ειπωμένες με αδιαφορία
που σε συντρίβουν για πάντα. (...)*

Πρόκειται για την περιγραφή μιας πόλης. Βρισκόμαστε σε μια συνοικία με κινηματογράφο, με βιτρίνες που προβάλλουν τον καταναλωτισμό, με μπαρ και τράπεζες, δηλαδή με χώρους που συναντούμε συχνά σε πόλεις. Μέσω αυτών, ο ποιητής συλλαμβάνει μια διαρκώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα που τον υποχρεώνει να επεκταθεί και στις ανθρώπινες σχέσεις και αλληλεπιδράσεις. Κάνει λόγο για το τυχαίο στα ανθρώπινα αγγίγματα και στις χειρονομίες καθώς και σε αυτό το ευμετάβλητο στοιχείο της ζωής, όπου το Αύριο μπορεί να γίνει Ποτέ.

B) Το ψωμί που φάγαμε όλα μας τα χρόνια δεν ήταν πότερο από όσο τρώει ένα άνθρωπος σε ένα χρόνο.

Κι όμως ζήσαμε.

Γιατί ο έρωτας που έχουμε μέσα μας για σένα ζωή θα μπορούσε να θρέψει τον κόσμο για δύο και τρεις εκατονταετίες. Κι οργώσαμε και θερίσαμε,

χτίσαμε πόλεις και ύστερα χαθήκαμε μέσα στον πυρετό και τη βιασύνη τους

κάναμε όνειρα, σταυροφορίες, όργια, εξεγέρσεις – γνωρίσαμε την πίκρα που σου δίνει η κακία των άλλων ή τη λύσσα που σε γεμίζει καμία φορά και η ηλίθια καλοσύνη τους.

Πλήθος τα έργα των χεριών μας, φήμη για τους δυνατούς και για τους ραψωδούς τραγούδι – ά, των φτωχών ημερών η αποσιωπημένη εποποιία.

Τα ζήσαμε όλα: το μίσος, την ταπείνωση, τη δόξα και τους φόβους της, τον έρωτα και τον εγωισμό του – κι απάνω από όλα την τραχεία, αιώνια πείνα μας για ελευθέρια.

Τίποτα. Κανείς. Η πόλη κουρελιασμένη σαν
ένα μυστηριακό ζώο
με το σκοτεινό του τρίχωμα διάστιχτο από τα φανάρια των δρόμων.

Η ματαιότητα είναι η ειμαρμένη του κόσμου. Όμως, παράλληλα με την ματαιότητα, ξεπροβάλει από τη χοάνη των αισθήσεων και μια ελπίδα, η αγάπη προς τη ζωή. Η πόλη είναι το στοιχείο εκείνο που φτιάχεται από τον άνθρωπο αλλά «εξαφανίζει» τον άνθρωπο μέσα στη βιασύνη των πράξεων και των έργων, μέσα στα ανεκπλήρωτα όνειρα, μέσα στους αγώνες και τις εξεγέρσεις. Ο ποιητής παρομοιάζει την πόλη με ένα ζώο που έχει μορφή *κουρελιασμένη* επομένως και κουρασμένη από το άφατο της ζωής σε αυτή. Μαθαίνει τον κόσμο οδοιπορώντας, ζώντας στο έπακρο χαρές και λύπες, περνώντας δια πυρός και σιδήρου.

❖ «ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΜΕ ΤΑ ΑΛΟΓΙΣΙΑ ΜΑΤΙΑ (1958)

Η Ελένη με τον εραστή της συνήθιζαν να πηγαίνουν σε ένα
ξενοδοχείο
στην άκρη της πόλης – ένα από αυτά τα φτηνά, συνοικιακά
ξενοδοχεία
με τα απαρχαιωμένα, κατάκοπα κρεβάτια τους, τους καθρέφτες χαλασμένους
από την υγρασία,
τις λεκάνες, τα κομοδίνα, τις μαραμμένες πετσέτες –
πράγματα που αγγίζανε πριν από σένα χιλιάδες άλλοι, που
ίσως τώρα
να 'χουν κιάλας πεθάνει. Και που ενώ αυτοί σαπίζουν κάτω
από το χώμα και τη βροχή
τα πράγματα κρατάνε ακόμη πάνω τους την απρόσωπη, θαμπή ανάμνηση
απ' το πέρασμά τους – ζευγάρια εφήμερα, χαρτοπαίχτες,
μεθύστακες, παξιμάδες,
και φιλόδοξοι που έκλαψαν ατελείωτα μες στη νύχτα, έρημοι.

Γι' αυτό και τα πράγματα έχουν μια δική τους μοίρα, αθόρυβη κι ανελέητη, για αυτό και μέσα σε κάθε ζωή υπάρχει πάντα κάτι πιο βαθύ από τον εαυτό της – η ζωή των άλλων. (...)

Σε αυτό το ποίημα, το σκηνικό συνθέτουν τα διάφορα παρακμιακά ξενοδοχεία που βρίσκονται στην άκρη της πόλης. Η θέα και το εσωτερικό ενός τέτοιου ξενοδοχείου δεν αποτελούν απλώς εικόνες αλλά σημαντικές αφορμές μιας βαθύτερης σκέψης. Η πόλη, όπως διαμορφώνεται στην εποχή του ποιητή, μπορεί πλέον να «στεγάσει» παράνομους έρωτες σε απομακρυσμένα ξενοδοχεία. Το ίδιο μοτίβο στην διακόσμηση των ξενοδοχείων φανερώνει την απλουστευτική στάση των ανθρώπων εκείνης της εποχής απέναντι στην εφήμερη αγάπη και στην νέα μορφή ζωής που αναπτύσσεται στις πόλεις, όπου χαρτοπαίχτες, μεθύστακες, παξιμάδες, φιλόσοφοι διαπλέκονται στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

❖ «ΣΚΗΝΕΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ»

Περίεργη κίνηση, ξαφνικά, στο δρόμο, κόσμος μαζεμένος να χειρονομεί, λέξεις που τις κατάπινε η νύχτα και το σφουγγάρι του πλήθους.

Κι εκεί, στη μέση, σωριασμένος ένας άνθρωπος. «Ποιος είναι; Ποιος είναι;» ρωτούσανε, μα κανένας δεν ήξερε. (Ποιος, άλλωστε, ξέρει αλήθεια τον άλλον!). Ύστερα το πλήθος σιγά-σιγά διαλύθηκε, χώθηκε στα μπαρ, τους κινηματογράφους – περίεργο, όπως πάντα, κι αδιάφορο. Σήκωσα το γιアカ μου και προχώρησα κι εγώ. Έβρεχε.

Στο συγκεκριμένο ποίημα δεν αναφέρεται η λέξη «πόλη» ως χώρος σύνθεσης των όσων συμβαίνουν και περιγράφονται, αλλά είναι ευκρινής η παρουσία της. Βασικό δίλλημα των ανθρώπων της εποχής, και συγκεκριμένα των κατοίκων των μεγαλουπόλεων, ήταν η επιλογή ανάμεσα σε δύο αξίες: την προσωπική ακεραιότητα και προστασία και την κοινωνική αλληλεγγύη. Ο ποιητής, με ευφυΐα και παραστατικότητα λόγου, μας παρουσιάζει ένα σκηνικό όπου το δίλλημα ζητά τη λύση του. Αυτό το άκαμπτο, ίσως, προσωπείο της πόλης έρχεται να λυγίσει η αντίφαση ανάμεσα σε αξίες και συμπεριφορές. Ο εγκλωβισμός στην ατομική ευδαιμονία φαίνεται να μην αφήνει τους πολίτες να κοιτάζουν κάτι πέρα από την επιφανειακή και στείρα ζωή που επιφυλάσσει η πόλη και οι ποικίλες προσφορές της (μπαρ, κινηματογράφοι).

2.2. ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΤΟΜΟΣ (1972 – 1977)

❖ «ΜΑΤΑΙΟΣ ΔΡΟΜΟΣ»

Τα βράδια τον ακολουθούσα σε βρώμικες συνοικίες, κατεβαίναμε τα σκαλιά, μια γυναίκα μουρμούριζε κάποιο τροπάριο και στα χέρια της κρατούσε τον θησαυρό, που πηγαίνει από φτωχό σε φτωχό καθώς βραδιάζει.

Γυρίσαμε ύστερα από χρόνια, μια ξεθωριασμένη ταμπέλα στη γωνία, που μόλις την αγγίξαμε χίμηξε να μας πνίξει ο χαμένος δρόμος, «τώρα, μου λέει, θα πάμε μακριά», «μα δε βλέπεις, του λέω, μας ξέχασαν», «για αυτό» μου λέει,

Και τα φανάρια μας κοίταζαν με τα μεγάλα άδεια μάτια τους, σαν αυτούς που δεν έχουν που να πάνε και στέκονται μπροστά στο Θεό (...).

Το σκηνικό του ποιήματος διαμορφώνεται σε μια βρώμικη συνοικία της πόλης. Ο ποιητής δεν είναι μόνος αλλά δεν παύει να βιώνει την εσωτερική μοναξιά του ανθρώπου στην πόλη. Νιώθει χαμένος, ξεχασμένος, αποκομμένος, ίσως, από την κοσμική ζωή.

❖ «ΣΚΟΤΕΙΝΟΙ ΔΡΟΜΟΙ»

ΜΕΓΑΛΟΙ βάρβαροι δρόμοι, στις αυλές έσφαζαν τα άκακα ζώα, πίσω από τις κολώνες οι δανειστές κοίταζαν χαιρέκακα την πόλη, έμποροι και πλανόδιοι μάντεις, πάντα κακών, και γυναικόπαιδα

*μαύρα στην αγορά,
την ώρα που μες στο κύπελλο, που σήκωνε κ συνεπαρμένος να πιεί,
έπεφτε άξαφνα
το κλειδί της βασιλείας*

*(ΤΡΩΤΟΙ κι αφανείς υπήρξαμε, πλάθοντας με το φτωχό πηλό
τις μέρες μας στην άκρη του ορίζοντα
κυβερνώντας με υπομονή τις νύχτες μας στην άκρη της γυναίκας,
και πάντα ο παμπάλαιος χρόνος που σε νέους θρύλους μας αποπλανά.*

Όμως, είναι κάποιος που κάθε πρωί ντύνεται το κουρέλι του για να περάσει αμόλυντος μέσα από την πόλη.)

Ο τίτλος του ποιήματος φανερώνει τη διάθεση του ποιητή. Οι δρόμοι είναι σκοτεινοί, όχι από την ορθολογιστική πλευρά της φωτεινότητας, αλλά από την υπερρεαλιστική οπτική των πράξεων των ανθρώπων. Σε αυτή τη πόλη γίνονται δολοφονίες *άκακων ζώων* στις αυλές, κυριαρχεί η τοκογλυφία, βρίσκονται έμποροι, μάντεις και μαύρα γυναικόπαιδα στην αγορά. Σε αυτή όμως την πόλη των τόσο δεινών, μια πράξη αφοπλίζει την ανθρωπότητα. Το πολυπόθητο κλειδί της βασιλείας (ίσως να υπονοείται η βασιλεία των ουρανών), βρίσκεται στην κούπα ενός αλκοολικού και πιθανότατα αγαθού ανθρώπου της πόλης.

❖ «ΑΥΤΟΠΡΟΔΟΣΙΑ»

Ήταν γυμνός. Στην πόλη τον πετροβολούσαν. Κι έφευγε, με το αίμα να στάζει πίσω του. «Θέλει να δείχνει ανυπεράσπιστος», έλεγαν οι σοφοί.

Μα όταν τον βρήκαμε νεκρό, έξω στα χωράφια, είδαμε πάνω στο γυμνό του στήθος το μεγάλο ζωγραφισμένο πουλί, που του έτρωγε το τελευταίο κουρέλι.

Εδώ, η πόλη και οι κάτοικοι της παρουσιάζονται ως πυροβολητές του «γυμνού» ανθρώπου. Ο άνθρωπος φαίνεται να αιμορραγεί από τις πέτρες που του πέταξαν, για άγνωστους και ανερμήνευτους λόγους, οι κάτοικοι. Όμως όταν τον βρήκανε νεκρό στα χωράφια, πιθανότατα έξω από την πόλη, δεν ήταν οι πέτρες που τον θανάτωσαν, αλλά τα όνειρα του (μεγάλο ζωγραφισμένο πουλί). Ο ποιητής καταφέρνει με λυρικό τρόπο να μας παρουσιάσει μια αντίφαση: ανάμεσα στην πόλη και τις ματαιώσεις που φέρνει στους κατοίκους της και τον απλό άνθρωπο, που έχει όνειρα και τον θανατώνουν με το ανεκπλήρωτο τους (γεγονός που ίσως θα πρέπει να το αναζητήσουμε στις προσφορές της πόλης σχετικά με τη μη εκπλήρωση των ονείρων των κατοίκων της).

❖ «ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΤΘΙΑ Χ. (14)»

Από τότε έζησα ταπεινά, χωρίς ερωτήσεις, μόνο με κάποιες προφυλάξεις για να μην ξεχνώ – αλλά το βράδυ φρόντιζα να απομακρύνω το κομοδίνο, γιατί ο καθείς είναι έτοιμος να δώσει χέρι βοήθειας στους εχθρούς μου, όσο για τις αποδείξεις τις είχα θάψει καλά και για μεγαλύτερη ασφάλεια φόρεσα και το καπέλο μου, αν λέγεται δηλαδή καπέλο

αυτός ο σκοτεινός οίανός – εγώ ένας ενήλικας χωρίς ηλικία, ένας
μανιακός της ησυχίας,
ένας αδέξιος επιδιορθωτής των τραίνων που δεν περνάνε πια – και
δεν τρομάζω τώρα τις λέξεις που υπερβάλλουν,
ύστερα συνήθισα, ειδοποίησα μόνο τη σπιτονοικοκυρά μου πως
ξενοίκιασα το δωμάτιο –
ήταν μια ωραία αποστολή. «Και τώρα που θα μείνεις;» μου λέει.
Γέλασα. «Τι ξέρεις εσύ, της λέω, από τους διαδρόμους που ανοίγουν οι τρελοί
μέσα στην πόλη!»

Εξάλλου ήταν καιρός και δεν θάβουν μόνο με δάκρυα.

Το σκηνικό σε αυτό το ποίημα είναι ζοφερό. Ο πρωταγωνιστής είναι ένας
θαρραλέος ενήλικας, μανιακός της ησυχίας, επιδιορθωτής των τραίνων που δεν
περνούν πια, που πάει κόντρα στα κεκτημένα της ζωής του και αποφασίζει να τα
ανατρέψει. Ξενοικιάζει το σπίτι του – αποποιείται, δηλαδή, όλες τις ανέσεις της ζωής
στη πόλη και στην ανερχόμενη ζωή στη πολυκατοικία – και επιλέγει να γίνει ένας
περιπατητής και παρατηρητής της πόλης, ένα κάτοικος των διαδρόμων που ανοίγουν
οι τρελοί μέσα στην πόλη!

2.3. ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΟΣ (1979 – 1987)

❖ «ΓΕΩΡΓΑΦΙΚΑ ΛΑΘΗ»

Και θα χα ίσως πολλά να πω, αν δε με εμπόδιζαν τόσες λέξεις και στο καφενείο,
θυμάμαι, τα βράδια θα τους άφηνα και να με φτύσουν ακόμα, φτάνει να μην το δει το
γκαρσόνι – συνήθως φοράω ένα φαρδύ παλτό για τις λεπτομέρειες και μόνον όταν
αρχίζει να βρέχει συμβαίνει κάτι πραγματικά,
με δυο λόγια ήταν μια υπόθεση σκοτεινή: επέμεναν ότι είχαμε γνωριστεί στη
Σεβαστούπολη, πόλη που, σαν βεβαιώνω, δεν είχα πάει ποτέ μου – αν και είμαι χρόνια
εκεί θαμμένος.

Σε αυτό το ποίημα, ο Λειβαδίτης πλάθει μια πόλη για να στεγάσει την
έμπνευση του και τις σκέψεις του. Η «Σεβαστούπολη» είναι μία σύνθετη λέξη και
δημιουργήθηκε από την πρόσμιξη των λέξεων: σεβασμός και πόλη. Ίσως, αυτή η
κίνηση του ποιητή να φανερώνει και την ανάγκη του να μιλήσει για μία πόλη που δεν
υπάρχει αλλά που θα επιθυμούσε να υπάρχει και να διαφέρει από τις άλλες, κοινές

πόλεις των αντιπαλοτήτων, των πολέμων, των κακών και αδιαπραγμάτευτων ιδεολογικών συστημάτων.

❖ «ΔΙΑΒΑΤΗΣ»

*Ήταν παράξενος κι ίσως για αυτό να μπορούσε να περάσει μια
ολόκληρη πόλη άθικτος
κάνοντας εκείνες τις μικρές παραχωρήσεις που κάνουν οι μητέρες στα όνειρα και οι
νικημένοι στην ευπιστία.*

Με λυρισμό, ο ποιητής φανερώνει δύο παραχωρήσεις που κάνουν οι άνθρωποι στην πόλη: 1) Οι μητέρες στα όνειρα. Μόλις οι γυναίκες τεκνοποιήσουν, χάνουν τη δύναμη της ακεραιότητας και της αυτενέργειά τους και γίνονται θυσία για τα παιδιά τους. Αν αυτό το συνδυάσουμε με τη ζωή στη πόλη, θα λέγαμε πως οι γυναίκες που ζουν στις πλουραλιστικές μεγαλουπόλεις όπου τα πάντα προσφέρονται στο έπακρο κάνουν μεγαλύτερη θυσία αποποιούμενες τα όνειρα τους για χάρη των παιδιών τους. 2) Οι νικημένοι στην ευπιστία. Ο ηττημένος άνθρωπος που έχει θάρρος, προτιμά να αναγνωρίζει τα λάθη του και την ήττα του παρά να παραδίνεται στη λήθη της ευπιστίας πως δεν φταίει, πως ήταν όλα θέμα τύχης. Ο παράξενος αυτός περιπατητής της πόλης είναι ο πνευματικός άνθρωπος που δεν αφήνει να τον «αγγίξουν» οι απολαύσεις της πόλης και της ευμάρειας και καταφέρνει, να ζει μεν στη πόλη αλλά να κλείνει τα αφτιά του στις σειρήνες της.

❖ «ΟΙ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΕΙΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ»

*Το βράδυ, καθώς σκοτεινιάζει, αν δεν έχετε τίποτα καλύτερο,
Αφήστε ένα μικρό νόμισμα στο παράθυρό σας –
σε όποιο σημείο της πόλης.
Αμέσως θα σας γίνω κατανοητός.*

Αυτό το ποίημα καταδεικνύει τη δύναμη του χρήματος. Η χρήματο-κεντρική προσέγγιση της ζωής στη πόλη στιγματίζεται από τον ποιητή, ο οποίος απέδειξε με τον βίο του πως δίνει περισσότερη βαρύτητα σε άλλες αξίες και απολαύσεις στην ζωή.

❖ «ΝΕΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ»

Αγαπούσε μια κοπέλα που έμενε στην Ξάνθη. Δεν τον άφηναν να πάει. Άπλωσε κι αυτός το αντίσκηνο του σε ένα ερημικό δέντρο κι έγραψε πάνω με κιμωλία: Ξάνθη.

Τι ματαιότης οι αποστάσεις!

Το ποίημα αυτό καυτηριάζει τις αποστάσεις των πόλεων που χωρίζουν τους ανθρώπους και τους καθιστούν μοναχούς. Ο ήρωας του ποιήματος είναι ένας ανατρεπτικός και με, μεγάλη και καλπάζουσα, φαντασία νέος ο οποίος, βιώνοντας τον πόνο της απόστασης από την αγαπημένη του, κάνει κάτι ασυνήθιστο. Για να μετριάσει τον καημό της απόστασης, γράφει με κιμωλία την λέξη «Ξάνθη» και νιώθει πως μεταφέρεται σε αυτή την πόλη. Ο φαντασιακός του κόσμος δεν ανέχεται εμπόδια και η ανάγκη του για το αγαπημένο πρόσωπο δίνει την σκυτάλη στην φαντασία και την εφεύρεση μιας νέας γεωγραφίας, στην οποία οι αποστάσεις είναι μάταιες και απατηλές!

❖ «ΙΟΥΛΙΟΣ»

*Τα βράδια έρχονται συνήθως σα μια ευτυχία
ή σαν ένα ποτάμι δάκρυα κι οι εραστές, ύστερα από το μεγαλείο μιας ώρας που
έζησαν κάτω από τα δέντρα,
επιστρέφουν, σχεδόν τυφλοί, στην πόλη.*

Εδώ η πόλη συμβολίζει την καθημερινότητα, την τριβή στην συμβατικότητα, το νόμιμο και το αποδεχτό. Όσοι κάνουν πράξεις παράνομες ή αντισυμβατικές, απομακρύνονται από την πόλη και επιστρέφουν «τυφλοί» σε αυτή από την ωραιότητα και την μεγαλοσύνη των στιγμών που έζησαν έξω από τα στενά, ίσως, όρια της.

❖ «ΤΟ ΑΝΕΦΕΙΚΤΟ»

*Όσο για τους οικείους μου είχα να πάρω ειδήσεις τους από τον καιρό του κατακλυσμού,
παρόλο που τους συναντούσα καμιά φορά στο διάδρομο ή στην τραπεζαρία,
κυνηγώντας καθένας μας λίγη εξιλέωση ή ένα όνομα γραμμένο στο χιόνι*

κι ο θείος Ιγνάτιος, γέρος, άρρωστος, παλιός ράφτης, έραβε πάντα σκυμμένος πλάι στο παράθυρο,
μπερδεύοντας τις κλωστές με τους δρόμους της πόλης,
πολλοί έχασαν τον προσανατολισμό τους έτσι – όμως εγώ στέκομαι απτόητος στο σταθμό,
κοιτάζοντας τα πουλιά να τσιμπολογούν τα ψίχουλα των χαμένων ταξιδιών, είναι υπέροχο αν και ριψοκίνδυνο, σαν κάποιον που μια ολόκληρη ζωή κλαίγοντας έγραφε,
έγραφε και τόσο πονούσε
έμενε πάντοτε έξω.

Ο πόνος του ποιητή φανερώνεται με τη χρήση βαρυσήμαντων και συναισθηματικά φορτισμένων λέξεων. Είναι ο κάτοικος μια πόλης που τον αγνοεί, που τον ξεχνάει, που δεν αφουγκράζεται την εσωτερική φωνή του. Το μυθολογικό πρόσωπο του θείου Ιγνατίου είναι μια άλλη μορφή κατοίκου της πόλης που δεν μπορεί, σε καμιά περίπτωση, να χαρεί τις ομορφιές της. Μένει εσώκλειστος στο σπίτι του, μπερδεύοντας τις κλωστές με τους δρόμους της πόλης, σαν να ήθελε, με την αφή των κλωστών να αγγίζει κάτι από το άγνωστο των δρόμων που αδυνατεί να περπατήσει. Ένα σκηνικό ερεβώδες συναισθηματικά και απαισιόδοξο, αφού ούτε ο ποιητής ούτε και το πρόσωπο που έπλασε (θείος Ιγνάτιος) φαίνεται να έχουν αποδεχθεί την μοίρα τους στην πόλη και στον κόσμο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ανακεφαλαιώνοντας τη μικρή αυτή μελέτη της Ποίησης του Τάσου Λειβαδίτη, κατανοούμε τα εξής:

1. Ο ποιητής έχει λίγα ποιήματα που να έχουν ως τίτλο ή που να περιέχουν ονόματα υπαρκτών πόλεων.
2. Η πόλη προσεγγίζεται, κυρίως, σε φανταστικό και απρόσωπο επίπεδο.
3. Η πόλη φανερώνεται ως το ζοφερό, ερημικό και υποτονικό σκηνικό των ποιημάτων.
4. Ο ποιητής αρέσκεται στο να βάζει τον εαυτό του ή τον φανταστικό ήρωα του ποιήματος να «περπατάει» στην πόλη και να συλλογίζεται τη ζωή και τις λανθάνουσες υποστάσεις της.
5. Η πόλη είναι για τον ποιητή το πεδίο μάχης της ιδεολογικής του επανάστασης.
6. Ο ποιητής διανθίζει την αναφορά των πόλεων με ποικίλες, παραστατικές και πολυεπίπεδες εικόνες.

Εν κατακλείδι, θα λέγαμε ότι ο Τάσος Λειβαδίτης, με γραφή διεισδυτική και έντονα συναισθηματική, καταφέρνει να γίνει καθολικός. Ξεπερνάει τα στενά όρια της πόλης και γίνεται ο πολίτης του κόσμου. Δεν μπορούμε με σιγουριά να ισχυριστούμε αν εμπνεύστηκε από τις πόλεις, αλλά το μόνο σίγουρο είναι ότι κατάφερε να τις δαμάσει και να «πλέξει» γύρω τους μια Ποίηση έντονα ανθρώπινη και αληθινή.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α) Λειβαδίτης, Τ. ***ΠΟΙΗΣΗ*** (Τόμος πρώτος 1950 – 1966), Αθήνα: Κέδρος

Β) Λειβαδίτης, Τ. ***ΠΟΙΗΣΗ*** (Τόμος δεύτερος 1972 - 1977), Αθήνα: Κέδρος

Γ) Λειβαδίτης, Τ. ***ΠΟΙΗΣΗ*** (Τόμος τρίτος 1979 - 1987), Αθήνα: Κέδρος